

Een stedelijke rol voor de Zenne in Brussel

Brussel lijkt zijn rivier wel te zijn vergeten. Sinds ze in de 19de eeuw voor het eerst werd overkapt, is de Zenne steeds verder uit het bewustzijn van de Brusselaars verdwenen. Na jaren van verwaarlozing investeert het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opnieuw in waterbeheer. Tegelijk focust de Brusselse planning sterk op de Zennevallei. Wat nog ontbreekt, is een koppeling tussen het waterbeheer en de recente stadsontwikkeling. Daarom bekijken we hier de rivier niet louter als een ruimtelijke kwestie, maar geven we een functionele inkijk en onderzoeken we welke rol de rivier kan spelen voor mens en stad.

¹ Alexander Colson is afgestudeerd aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) in 2018. Dit artikel is gebaseerd op zijn masterthesis 'Discovering The Zenne' (academiejaar 2017-2018) in het thema Stedenbouw en Ruimtelijke Planning. Hij won met dit werk de N-Brussel Master Thesis Award. De Award werd door het Brussels Studies Institute (BSI) op 29 maart 2019 voorgesteld aan het grote publiek tijdens de Nacht van de Kennis over Brussel. Elk academiejaar worden de N-Brussel Master en Bachelor Thesis Awards toegekend aan een pas afgestudeerde student aan een Nederlandstalige hogeronderwijsinstelling in Brussel voor een uitstekende thesis over Brussel. De VGC werkt hiervoor samen met het Brussels Studies Institute (BSI).

← Vergotedok, zicht op de kanaalkaai: hier stroomt de Zenne onzichtbaar onder de kanaalkaai.
© Alexander Colson

→ Viaduct van Vilvoorde, zicht op kanaalkaai: de Zenne ligt ook hier vlak langs het kanaal. Ze stroomt hier weliswaar in open lucht, maar is nauwelijks bereikbaar.
© Alexander Colson

Missing link tussen stadsontwikkeling en waterbeheer

ALEXANDER COLSON [STEDENBOUWKUNDIGE-ARCHITECT]¹

De Zennevallei in en rond Brussel is volop in verandering. De laatste jaren zijn er in het gebied, waar de Zennevallei en het zogenaamde kanaalgebied grotendeels samenvallen, talloze initiatieven opgestart, variërend van abstracte plannen tot gerealiseerde projecten, van algemene visievorming tot concrete nieuwe regelgeving. Ze worden gedreven door zowel publieke als private actoren. We kunnen deze initiatieven groeperen onder enerzijds de noemer 'stadsontwikkeling' en anderzijds de noemer 'waterbeheer'.

Op vlak van stadsontwikkeling is het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO)² een belangrijk instrument. Het GPDO focust vooral op het kanaalgebied. Gerichte territoriale studies, zoals het Kanaalplan³, trachten deze visie te concretiseren. Het blijft overigens niet bij visievorming. Operationele plannen zoals Richtplannen van Aanleg (RPA) in Brussel en Ruimtelijke Uitvoeringsplannen (RUP) in Vlaanderen leiden tot concrete realisaties. Op de Watersite in Vilvoorde⁴ is de ruimtelijke transformatie het verst gevorderd. Ook binnen Brussel zijn het de gebieden aan het kanaal, zoals Biestebroek en het Vergotedok⁵, waar een herontwikkeling volop is ingezet. Diverse projecten bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. Het shoppingcenter Docks Brussel is bijvoorbeeld reeds sinds 2016 open, de werken aan de Ninoofsepoort zijn in uitvoering en het Zennepark in de Masuiwijk is bijna afgewerkt.

De grote lijnen voor het waterbeheer van het Brussels gewest worden uitgezet in het waterbeheerplan (WBP)⁶. Dit WBP is een technisch georiënteerd beleidsplan, waarin de Zenne een centrale positie inneemt. Het Vlaamse Stroomgebiedbeheerplan⁷ voor het Dijle-Zennebekken omvat de Vlaamse delen van het stroomgebied. Binnen het kader van deze plannen en onder druk van Europese regelgeving⁸, recente overstromingen⁹, de klimaatverandering en een groeiend milieubewustzijn wordt de laatste jaren opnieuw in waterbeheer geïnvesteerd. Daarmee tracht men de achteruit-

² Perspective.Brussels (2018). Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling. Brussels: Raphaël Jehotte.

³ Chemetoff, A. & associés (2014). Kanaalplan. Gentilly: Les Éditions du Bureau des Paysages.

⁴ <https://www.vilvoorde.be/watersite>

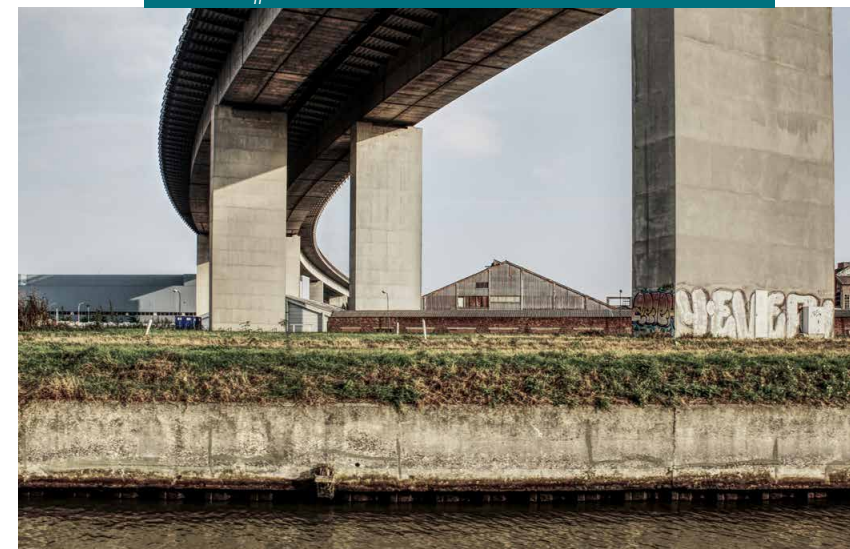
⁵ <https://perspective.brussels/nl/stadsprojecten/kanaalgebied/>

⁶ Leefmilieu Brussel (2017). Waterbeheerplan: Van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2016-2021. Brussels: F. Fontaine and B. Dewulf.

⁷ Vlaamse Milieumaatschappij (2016). Stroomgebiedbeheerplan Schelde 2016 – 2021. Bekkenspecifiek deel Dijle-Zennebekken. Leuven.

⁸ European Commission (2000). Water Framework Directive. Brussels. & European Commission (2007). Flood Risk Assessment and Management Directive. Brussels.

⁹ VMM (2011), Overstromingsrapport november 2010.

Vilvoordselaan: de Zenne stroomt hier weliswaar in een open bedding, maar biedt daarom nog geen stedelijke functionaliteit. © Alexander Colson

gang van de hydrologische cyclus een halt toe te roepen en de ecologische kwaliteiten van de rivier te herstellen. Zo zijn sinds een tiental jaren eindelijk de nodige waterzuiveringsinstallaties in werking, werden tal van rioleringen aangelegd of vernieuwd, en werden bufferbekkens gerealiseerd om de Brusselaars beter te beschermen tegen overstromingen. Na jaren van investeringen en geleidelijke verbeteringen stagneert de fysisch-chemische en ecologische kwaliteit nu evenwel. Daarmee stoot het huidige beleid op de limieten van een louter technische en in zichzelf besloten aanpak.

De koppeling tussen stadsontwikkeling en waterbeheer wordt nauwelijks gemaakt. In het Kanaalplan is de rivier bijvoorbeeld geen centraal onderwerp. En ook al dekt een veelheid aan stedenbouwkundige plannen grote delen van het tracé van de Zenne, toch werd de rivier nauwelijks in een realisatie geïntegreerd. De Zenne staat wél centraal in het waterbeleid. Desondanks zien we ook hier weinig fysieke veranderingen aan de rivier zelf. De waterkwaliteit mag dan geleidelijk verbeteren, de rivier blijft grotendeels onder de grond. De focus van de waterbeheerplannen ligt vrijwel uitsluitend op het hydrologisch en ecologisch functioneren van de rivier, terwijl eventuele stedelijke functies niet aan bod komen. Zo telt Leefmilieu Brussel geregeld wel het aantal vissen in de rivier, maar niet de mensen erlangs.